

בלבו ולקבל תורתיו ומצותיו באהבה וברצון, וילבש בגדי ששון תפארת ויקר לכבוד היום ולכבוד קריאת המגילה^{לו}.

כה. מניחים תפלין במנחת התענית וחולצין בתפלת ערבית בקרית שמע כשאומר כימי השמים על הארץ^{לח}, ויש שנהגו להשאירן עד אחר קריאת המגילה משום ויקר אלו תפלין^{לט}.

כו. בהוצאת ס"ת במנחה אין החזן אומר אל ארך אפים אלא יהי ה' וכו'.

כז. בהרבה מן הקהילות^מ נהגו לומר לאחר מנחה מזמור למנצח על אילת השחר^{מא}.

קריאת המגילה בליל פורים

כח. מנהגינו לקרות המגילה בליל פורים אחר צאת הכוכבים^{מב}, וזמן קריאתה כל הלילה עד עלות השחר^{מג}.

כט. אסור לאכול קודם קריאת המגילה^{מד}, וכן המנהג לשמוע את המגילה כשהם שרויים בצום, ולצורך גדול מותר לטעום מעט^{מה}, דהיינו עד כביצה פת ופירות אף יותר מכביצה, וכן מותר בשתיה.

^{לו} עץ חיים קס"ג, וסיים בה: וכן ראיתי מילדותי זקני תורה וכל העם לובשים בגדי יקר ומתעטפים לבנים לעשות רצון קוניהם כי קדושת היום מתחלת הלילה כשאר ימים טובים לא כמו הבורעים בעם בזמן הזה הבאים להתפלל ערבית ולקרות בבגדי גולה קדרות ושחרות אשר הלך חשכים ואין נוגה לו, ואני תמה מה נשתנה הלילה מביום שביום לובשים בגדי שמחה ולא כן בלילה וכו' עיי"ש.

^{לח} כן שמעתי מפי מהר"י צובירי זצ"ל שלא נהגו להניח התפלין בלילה עד אחר קריאת המגילה, אלא לחלצם בכימי השמים כשאר תעניות. [ועל עיקר המנהג להניח התפלין עד כימי השמים גם בזמן שמתפללים ערבית בצאת הכוכבים יבואר במקומו בעזהשי"ת], וכ"ה בסידור כנסת הגדולה מהדו"ח עמ' תפ"ז, וכן נהג מהר"ל קשת זצ"ל ק"ק דמאר, הגר"מ צובירי [וציין שמנהג שרעב לחלצן קודם תפלת ערבית], הגר"א שמן שליט"א שכך נהגו רוב הצבור, הגר"ח דחבש ק"ק דמאר.

^{לט} מהרש"י הלוי זצ"ל בספר דברי שלום חכמים עמ' רצ"א כתב וז"ל: המנהג בתימן כי כל יודע ספר אינו חולץ תפלו אפילו בלילה עד לאחר קריאתה, ואסמכתא למה שאמרו חז"ל ויקר אלו תפלין. כך ראיתי המנהג בעירנו צנעא עיר של סופרים. ע"כ. וכן העידו על המנהג הגר"ש קורח שליט"א, הגר"פ קורח שליט"א, הגר"א אריה שליט"א.

^מ בעיקר בקהילות השאמי.

^{מא} כ"כ בתכלאל מהר"י ונה, מהר"י צובירי בסידור כנסת הגדולה, תכלאל עטרת זקנים מנהג חבאן, סידור פאר התפלה מנהג בידא. וכן מנהג דמאר הגר"ח דחבש.

^{מב} מהרד"ם בשו"ת רביד הזהב סי' י"ז, וכ"כ מהר"י"ץ בעץ חיים קס"ד א'. ולאפוקי ממנהג המקומות שהביא הב"י סי' תרפ"ז מארח"ח וכ"ב שנהגו לקרות מבעוד יום כדי להקל על האנושים [החולים] והמעוברים, ולא העלה מרן מנהג זה בשו"ע, [ועיי"ש ברביד הזהב מה שפירש בטעם מנהג זה].

^{מג} שתילי זיתים תרפ"ז סק"ד בשם מג"א.

ל. מעיקר הדין איסור אכילה קודם המגילה קיים גם בנשים^מ, אולם בתימן נהגו הנשים לאכול סעודת הלילה והבוקר עם משפחתם קודם שקורים קריאת המגילה עבורם^מ.

לא. מי שהוא אנוס שאינו יכול לילך לביהכנ"ס וצריך להמתין עד שיגמרו הקהל לקרות בביהכנ"ס וקשה עליו לשהות כל זמן זה בתענית, יכול לשמוע קריאתה מפלג המנחה ולמעלה^מ, ויאכל מיד בצאת הכוכבים, אבל קודם שישמע קריאת המגילה אסור לאכול אפילו שהתענית קשה עליו^מ.

לב. באופן זה ששומע הקריאה מפלג המנחה מאדם אחר שאינו אנוס, יברך השומע את הברכות, והקורא לא יצא לעצמו בקריאה זו, אלא יקרא את המגילה אחר צאת הכוכבים כדינה בברכה^ז.

ברכות המגילה

לג. קודם ברכות המגילה נהגו לומר פסוקי שבת והודאה שתחלתם בפסוק חסדי ה' וסופם ולא אשקר באמונת^י.

^מ תה"ד סי' ק"ט, והובא ברמ"א סי' תרצ"ב ס"ד. ומחמת כן מנהג הרבה ש"צ למהר בקריאת הלילה יותר מביום. וכ"כ במצפונות יה"ת עמ' 135.

^מ שתילי זיתים שם סק"ח.

^מ כן מבואר בדברי הארח"ה וכ"ב שהובא בב"י תרפ"ז ובשתילי זיתים סק"ד.

^מ ראה ס' מצפונות יה"ת עמ' 135, וכן מסרו הגר"פ קורח שליט"א, הגר"ע בסיס שליט"א [והוסיף שמנהגם לקרות המגילה לנשים ביום בסעודת הפורים], הגר"א אריה שליט"א, וכן שמענו מזקנים.

^מ תרומת הדשן ופסקו בשו"ע תרצ"ב ס"ב. ובדין זה יש להעיר על מה שהביא בע"ח (קס"ג ב') דברי תה"ד ומרן הללו בזה"ל: "ואע"פ שתה"ד כתב ופסקו מרן דנהגו לקרותה מבע"י קצת כדי להקל על החולים והמעוברים המתענים" וכו'. ע"כ. והנה לשון זה אינו בדברי תה"ד ומרן אלא בדברי הארח"ה וכ"ב שהביא מרן בב"י סי' תרפ"ז, ולא העלה מנהג זה בשולחנו הטהור, כי אין המנהג כן גם לד' מרן וכנ"ל, ולא העלה מרן אלא דין התה"ד במי שהוא אנוס, וכלפי זה א"א לומר שאין מנהגינו כד' תה"ד כיון שאין כאן מנהג קבוע.

^מ רמ"א שם.

^נ שתילי זיתים תרפ"ז סק"ד ותרצ"ב סק"ז, ושו"ת רביד הזהב סי' י"ז, לחוש דבעינן לילה ממש וכ"ה ד' הפר"ח. והיינו כיון שהקורא אינו יוצא בעצמו בקריאה זו כיון שאינו אנוס, למה יכניס עצמו לספק ברכה, ועל כן יברך השומע כיון שכבר סומך על שיטה זו לענין קריאת המגילה עצמה.

^נ ונוהגים לאמרה בין בקריאתה בביהכנ"ס בין בקריאתה בבית.

לד. בליל פורים מברך קודם קריאתה של ברכות על מקרא מגילה, שעשה נסים, ושהחיינו, וביום מברך על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ואינו מברך שהחיינו^{יב}.

לה. בברכת שהחיינו של ליל פורים יכוין לפטור את מצות היום משלוח מנות וסעודת פורים^{יג}.

לו. מנהגינו שהחזון לבדו עומד והצבור יושב בין בקריאת המגילה בין בברכותיה^{יד}.

לז. לאחר הקריאה מברך (האל^{נה}) הרב את ריבנו, וחותרם האל^י הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע. ומנהגינו לברך ברכה זו אף בקורא אותה ביחיד^{יז}.

^{יב} שו"ע תרצ"ב ס"א.

^{יג} שתילי זיתים תרצ"ב סק"א. ומתבאר מדברי רבינו כסברת הפמ"ג בד' המג"א ודלא כבאור הלכה ד"ה שהחיינו שפ"י דדוקא בברכת שהחיינו דיום פטור מצות היום, דהא קי"ל כד' מרן דאינו מברך ביום שהחיינו והשמיט רבינו הגהת רמ"א בזה, ואפ"ה כתב לכוין לפטור בברכת שהחיינו. ובמק"א הארכנו בעזה"י בביאור שיטתם.

^{יד} הגהות מהר"ל קשת זצ"ל על שתילי זיתים סי' תר"צ, וכן המנהג פשוט בכל קהילות תימן, ושלא כדברי שעה"צ תר"צ סק"א בשם מחה"ש דמשום שומע כעונה צריכם גם כן לעמוד. וכבר כתב כן בכנה"ג על דברי הרמ"ע מפאנו שכתב שהברכה בעמידה 'ואנו לא נהגנו כן', וכ"כ ביפה ללב ח"ב סי' תר"צ אות ב' שהמנהג שלא לעמוד, [והשיג על מש"כ השכ"ג בשם הרמ"ע שיש לעמוד שכן הרמ"ע לא כתב כן אלא לענין הקורא ולא לענין השומעים].

ואכן כן מפורש ברמב"ם פ"ג מהל' שופר ה"י ומחזירין הספר למקומו יושבין כל העם ואחד עומד ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמוע קול שופר וכל העם עונים אמן, וכו'. הרי מפורש דאין השומעין צריכין לעמוד בשעת הברכה של שופר, וכן הוא מנהגינו פשוט גם בשופר, וה"ה במגילה.

ובטעם הדבר יל"פ בכמה אופנים או משום דעמידת החזן מועלת אף להשומעים כמבואר בדברי הר"י נ' גיאת שהובא בבאור הלכה סי' תפ"ט, או דבמצות שאין צריך לעמוד בהן אף בברכותיהן א"צ עמידה כמבואר בפני יהושע מגילה כ"א א', מור וקציעה וחכמת שלמה סי' ח'.

^{יז} גירסת רס"ג הרמב"ם והתכאליל "האל" הרב את ריבנו, וכן המנהג בבלדי, אך שיטת רב עמרם גאון בסדורו שאין לומר תיבת "האל", וכן נהגו בחלק מקהילות השאמי כמו שהובא בתכלאל מהר"י משתא (עמ' קי"ב, אמנם יש שם תוספת באות דקה תיבת האל) ובשתילי זיתים תרצ"ב סק"ג, וכן העלה מהר"י צובירי זצ"ל בסדור כנסת הגדולה ובאגרת הפורים.

^{יז} בחתימה מנהג הכל לחתום האל הנפרע, וכ"ה בתכלאל מהר"י משתא, וסדור כנסת הגדולה.

^{יז} כן מפורש בלשון התכלאל הקדמון, וכן דעת רבינו השתילי זיתים שהשמיט הגהת הרמ"א בסי' תרצ"ב ס"א שכתב שאין לברך אחריה אלא בציבור, וכמש"כ בסי' תרפ"ח ס"ק כ"א שכתב שמברך לפניו ולאחריה, וכ"כ רבינו מהר"י ע"ה קס"ד ב'.

לח. יש מעט קהילות שנהגו לענות אמן על כל פסקא מברכת הרב את ריבנו^{נח}.

לט. גם מי שיצא ידי חובה מברך להוציא אחרים ידי חובה^{נט}, ואף הקורא לנשים והוא כבר יצא חוזר ומברך להן שהרי גם הם חייבות בקריאה כאנשים^ס. אמנם צריך להזהירן שלא יפסיקו בדיבור ושללא יסיחו דעתן כלל^{סא}.

בנות שומע ומשמיע

מ. הקורא את המגילה צריך שיכוין להוציא את השומע, והשומע צריך לכוין לצאת^{סב}, ושליח צבור דעתו בסתם להוציא את כל השומעים אפילו הם אחורי בית הכנסת, והצבור שבבית הכנסת סתם מכוונים לצאת בקריאת הש"צ^{סג}.

סדר קריאת המגילה

מא. קורא אדם את המגילה בין עומד בין יושב, ובצבור לכתחלה יש לחזן לקרותה מעומד משום כבוד הציבור^{סד}.

מב. מגילת אסתר נקראת אגרת, ועל כן המנהג שהקורא קורא ופושט כאגרת, והיינו שאת מה שקרא אינו כורך בגלילה כספר תורה אלא מניחו פשוט כאגרת^{סה}. ולענין השומעים מנהג רוב המקומות שאינם

^{נח} מהרי"ץ העלה מנהג זה בע"ח, אולם ברוב המקומות לא נשמע מנהג זה כעדות הרבנים, פרט לרדאע, ומחזית שנהגו כן. וכ"ה גם בס' נחלת יוסף מנהגי עדן.

^{נט} שו"ע תרצ"ב ס"ג.

^ס שתילי זיתים סק"ו, מהרי"ץ בעץ חיים קס"ד א', ועל כן נוסח הברכה על מקרא מגילה ולא לשמוע מגילה כמש"כ מג"א והובא במשנ"ב ס"ק י"א לד' הפוס' שחייבות בשמיעה, וכן המנהג פשוט בכל קהילות תימן. ומכל מקום כתב בעריכת שלחן וכן מסר הגר"פ קרח שליט"א שיש שהיו נמנעים מלברך לנשים מחשש שמא ישיחו באמצע קריאתה, או לא יטו אוזנן לשמיעת כל תיבה ותיבה.

^{סא} עץ חיים שם.

^{סב} שו"ע תר"צ סי"ד. ועי' שעה"צ ס"ק מ"א דלפמ"ש כ' בסי' ס' דאף בדרבנן צריכות כונה אין לחלק בין קריאה של לילה לשל יום, אמנם ד' רבינו השתילי זיתים בסי' ס' סק"ו פסק כד' המג"א בשם הרדב"ז בדרבנן א"צ כונה, ומ"מ י"ל דהכא צריך כונה משום דדברי קבלה כדברי תורה דמי.

^{סג} שתילי זיתים תר"צ ס"ק ל"ב בשם פר"ח.

^{סד} שו"ע תר"צ ס"א.

^{סה} שתילי זיתים ס"ק ל"ו, וביאר דבריו בהרחבה ברביד הזהב חלק החידושים דלשון הרמב"ם ומרן קורא ופושט דמשמע דכל שקורא פושט ולא שפושט כל המגילה קודם הקריאה, ושלא כלשון הטור שכתב פושט

פושטים כאגרת אלא כורכים כס"ת^ס, ויש שנהגו גם השומעים לפשוט^ס.

מג. נהגו בהרבה מהקהילות לקרותה כאגרת בלא הפסק ונשימה בין הפסוקים^ס, ויש שנהגו להפסיק בין הפסוקים בנעימה מיושבת עד הפסק כדי נשימה^ט.

מד. נהגו לקרוא חמשה פסוקים אלו כל הקהל בקול רם בנעימה המיוחדת להם^ע, והם: איש יהודי, ויתלו את המן, ומרדכי יצא, ליהודים, כי מרדכי היהודי^ע. ומנהג עי"ת צנעא ועוד קהילות שתחלה קורא החזן

וקורא, והשיג ע"ד באר הגולה שכתב לפרש בלשון השו"ע כד' הטור דלא זו הדרך ולא זו העיר דפשיטא דההפרש רב ביניהם. ועפ"י האמור צ"ע מש"כ רבינו בשתילי זיתים ס"ק ל"ו על פירושו בד' השו"ע שכן הוא פי' ד' הטור, והרי פי' לנו באר היטב ברביד הזהב דד' הטור בהיפך, ולכאן נראה שט"ס נפל כאן [גם בכת"י], וצ"ל 'כ"ה פי' ד' רבינו'. שו"ר בענף חיים על ע"ה אות ל"ו שעמד בקושי דברי רבינו בדקדוקו מלשון מהטור וכתב ליישב בב' אופנים, אך לא זכר מדברי רבינו ברביד הזהב שמבואר להיפך בד' הטור כנ"ל. ויש עוד מקום לפרש בדוחק דברי השת"י ואכמל"ב.

וכן העלה בד' הרמב"ם בעץ חיים קס"ד ב'. וכן פירשו בד' הרמב"ם והשו"ע בבית דוד סי' תפ"ה, [וכתב שכן המנהג ואין לשנות], ושלחן גבוה ס"ק ל"ח. [ומנהג ק"ק ביצ'א שפושט כאגרת קודם הקריאה, (סדור פאר התפלה)].

^ס כמשמעות לשון השו"ע שאין מנהג זה אלא בקורא. וכ"כ הגר"פ קורח שליט"א במגילת אסתר שלום ואמת עמ' ט"ז.

^ס הגר"ח דחבש שליט"א, שכן מנהגם בק"ק דמאר.

^ס עץ חיים קס"ו ב', וראה מה שהרחיב בזה בטוטו"ד מהר"י צובירי זצ"ל באגרת הפורים פ"א סי' א'. ומנהג זה מובא בחי' הרמב"ן מגילה י"ז א', שבלי הלקט סי' קצ"ח בשם ר' ישעיה, ברוקח, ובפי' הראב"ע המובא בב"י סי' תר"צ, ועי' בפעולת צדיק ח"ב סי' קנ"ו שיישב דברי הראב"ע מקושיות האחרונים. וראה גם מאמר"ר תר"צ סק"י שהביא גירסא אחרת בדברי הראב"ע. וכן נהג מהר"ל קשת זצ"ל, וכן מסרו על המנהג הגר"פ קורח וכשרוצה להפסיק בנשימה, מפסיק בטעם המעמיד האחרון בפסוק.

^ט שתילי זיתים ס"ק ל"ד בשם המג"א דלא יפסיק בין פסוק לפסוק אלא כדי נשימה. וכ"ה בטור. ומבואר דכדי נשימה מיהא מפסיק, וכן נהגו בכמה מקהילות תימן, להפסיק בין הפסוקים כעדות הגר"א שמן שליט"א, הגר"א אריה שליט"א, הגר"ח דחבש שליט"א, וכן שמענו על עוד קהילות, וזו גם שיטת מחזור ויטרי סי' רמ"ז שהוכיח דיכול להפסיק בנשימה בין הפסוקים עיי"ש.

^ע בנעימה המיוחדת לפסוקים אלה. (הרבנים שליט"א).

^ע תכלאל מהר"י ונה, שתילי זיתים תר"צ ס"ק ל"ח, וכן המנהג ברוב קהילות תימן אע"פ שבע"ח כתב לומר רק ארבעה והשמיט פסוק ומרדכי יצא, כבר נהגו ברוב קהילות לומר כל החמשה, וכמו שהעידו מהרש"י הלוי זצ"ל דברי ש"ח עמ' רע"ח, ומהר"י צובירי זצ"ל באגרת הפורים פ"א. ופסוק ויתלו שמנהגנו להוסיף הביא מקורו בשתילי זיתים שם שכ"כ רבינו יחיאל בן הרא"ש, וכן כתב בע"ה והביא מקור בדברי שבלי הלקט ותניא רבתי, וכ"ה באגרת הפורים שם. וטעם אמירתו כתב מהר"י ונה וז"ל: משום שנאמר באבוד רשעים רנה ולא עוד אלא שלא אמר דוד הללויה אלא עד שראה במפלתן שלרשעים שנאמר יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את יי הללויה, והן דברים נכוחים למבין. ע"כ.

ואחר כך הקהל^{עב}, ומנהג הרבה מקהילות תימן שהקהל קורא תחלה
 ואחר כך חוזר החזן וקורא מתוך מגילה כשרה שבידו^ע.
 מה. צריך לומר עשרת בני המן ועשרת בנשימה אחת, להודיע שכולם נתלו
 ונהרגו כאחד^{עד}, והמנהג לומר מחמש מאות איש עד עשרת בנשימה
 אחת^{עה}, ובדיעבד אם לא אמר בנשימה אחת יצא^{עו}.
 מו. נהגו להאריך בוי"ו של ויזאת^{עז}.
 מז. יש שנהגו שהחזן מגביה את הקול מעט כשאומר בלילה ההוא^{עח}, ויש
 שלא נהגו בכך^{עט}.
 מח. יש שנהגו לנענע את המגילה כשאומר את האגרת הזאת^פ, אך ברוב
 המקומות לא נהגו בכך^{פא}.

ודע שיש עוד מנהגים בזה, בספר זכרון תימן עמ' ר"ס מנהג צ'אלע לומר רק ארבעה פסוקים והשמיטו פסוק
 ויתלו.
 מנהג ק"ק שרעב כי גדול מרדכי, וכן מוישם המלך אחשורוש פסוק בפסוק עד הסוף. הגר"מ צובירי
 שליט"א.
 מנהג ק"ק רדאע להוסיף פסוק כי גדול מרדכי, הגר"ע בסיס שליט"א. מנהג ק"ק שרעב כי גדול מרדכי, וכן
 מוישם המלך אחשורוש עד הסוף. הגר"מ צובירי שליט"א.
 עוד יש לציין מנהג ק"ק חבאן שנהגו הקהל לקרוא תשעה פסוקים, בנוסף לחמשה הנ"ל מוסיפים: ויהי בימי
 אחשורוש, בימים ההם, ויבוקש הדבר, כי גדול מרדכי. (תכלאל עטרת זקנים עמ' של"ד).
^{עב} שתיילי זיתים תר"צ ס"ק י"ב, עץ חיים קס"ד א', מהר"י צובירי זצ"ל אגרת הפורים עמ' ס"ז. [ובמנהג זה
 יש מעלה להקדים הקריאה של החזן שהיא מתוך מגילה כשרה על קריאת הצבור שהיא קריאה בע"פ או
 מתוך מגילה שאינה כשרה ויוצאין בה בדיעבד].
^{עג} כ"ה באבדורהם, רמ"א תר"צ ס"ז, וכן מנהג דמאר, רדאע, שרעב, ועוד.
^{עד} שו"ע תר"צ סט"ו.
^{עה} רמ"א בהגהה, והעלה בשתיילי זיתים.
^{עו} שם.
^{עז} כן מתבאר ממה שהעלה בשתיילי זיתים תרצ"א ס"ד הגהת הרמ"א, וכ"כ בעריכת שלחן שם סי"ב.
^{עח} מקור המנהג בדברי מהרי"ל שהובא בד"מ ומג"א תר"צ ס"ק י"ז, ואמנם בשתיילי זיתים ובע"ח לא העלו
 דברי מג"א הללו ומשמע דלא נהגו כן, ברם הגר"פ קורח מסר שאמנם בדרך כלל לא נהגו בכך אך
 המדקדקין שידעו דברי מג"א נהגו להגביה הקול מעט, וכן נהג מהר"ל קשת זצ"ל ק"ק דמאר, וכן מסר
 הגר"א אריה שליט"א שכן מנהג מר אביו זצ"ל, וכן מנהג ק"ק שרעב הגר"מ צובירי שליט"א, וכן שמענו על
 מנהג זקנים בעוד במחזות נוספים בתימן.
^{עט} הגר"ש קורח שליט"א, הגר"ח דחבש שליט"א.
^פ הגר"מ צובירי שליט"א ק"ק שרעב.
^{פא} הרבנים שליט"א.

מט. אחר הקריאה כורך הקורא את המגילה, ומברך ברכה שלאחריה^{פב}, ויש אומרים שבדוקא יכרוך ואחר כך יברך^{פג}, ויש אומרים שאם רצה מברך ואח"כ כורך^{פד}. אבל לא יברך ויכרוך בשעת הברכה^{פה}.

נ. אין מדקדקין בטעויותיה, ויש אומרים דהיינו דוקא בטעות שאינה משנה את המשמעות כגון שאמר במקום יהודים יהודיים, אבל בטעות המשנה את המשמעות כגון במקום יושב ישב, ובמקום נפל נפל מחזירין אותו^{פו}, וכן המנהג^{פי}.

נא. ואחר שבירך ברכה שלאחריה אומר החזן ארור המן^{פז} והעבור עונים ברוך מרדכי^{פט}, ג"פ^ז, וחוזר ואומר ברוך מרדכי והעבור עונים ארור המן, ג"פ, ואומר ארורה זרש והעבור עונים ברוכה אסתר, ג"פ, וחוזר ואומר ברוכה אסתר והעבור עונים ארורה זרש^צ, ג"פ, ואומר ארורים אויבים והעבור עונים ברוכים ישראל, ג"פ, וחוזר ואומר ברוכים ישראל

^{פב} לשון מרן בשו"ע תר"צ סי"ז, וכ"כ מהר"י בשירי הובא באגרת הפורים (עמ' ק"מ).

^{פג} במשנ"ב ס"ק נ"ז בשם א"ר ועוד אחרונים דבדוקא יכרוך ואח"כ יברך משום דגנאי למגילה שתהא מונחת כך, וכן העלה מהר"י צובירי זצ"ל שם, וכן מסרו הגר"פ קורח שליט"א והגר"א אריה שליט"א שהמנהג שהחזן כורך בזמן שהעבור חוזר ואח"כ מברך, וכן רוב העבור. וכן מסר הגר"ח דחבש שליט"א.

^{פד} מג"א והובא בשתילי זיתים ס"ק ל"ז, וכ"כ בספר סדר היום הובא במהר"י ונה וז"ל: ויש מקפידין שלא לברך אותה אלא אחר שגולל המגילה ולמדו זה מענין ספר תורה שאין הקורא מברך עד שגולל הס"ת ונראה לי שאינו דומה הענין הזה לספר תורה כי הס"ת הוא כדי שלא יאמרו ברכות כתובות בו ונפיק מיניה חורבא, אבל כאן אין לחוש אם הברכה כתובה בה ולא נפקא מיניה חורבא. ע"כ. וכן מסרו הגר"ש קורח והגר"מ צובירי שלא נהגו לדקדק לכרוך קודם הברכה.

^{פה} כ"כ בספר סדר היום הובא במהר"י ונה, ובעץ חיים קס"ד ב'.

^{פו} שו"ע תר"צ סי"ד. ועי' שלחן גבוה שנקט דהאי י"א, סתם וי"א הוא והלכה כסתם דאף בשינוי משמעות א"צ לחזור, אמנם לפ"מ שכתבו האחרונים בכמה דוכתי דבאופן שהסתם הוא דין פשוט לכו"ע אין זה חשוב סתם ויש, וכע"ז כתב השכ"ג הובא בשתילי זיתים סי' רס"ח סק"ה, א"כ י"ל שאין זה סתם וי"א והלכה כד' הי"א, ובפרט שהי"א היא סברת רוב הראשונים, הרשב"א הרמב"ן הריטב"א בשם רבותיו הר"ן נימוקי יוסף והארחות חיים שהובא בב"י.

^{פי} הגר"פ קורח שליט"א.

^{פז} בק"ק ביצ'א נהגו להוסיף "וארורים בניו", וכן בארורה זרש מוסיפים "ארורה זרש וושת". (סדור פאר התפלה).

^{פט} רביד הזהב חלק החידושים תר"צ סי"ו, ופירש הטעם למנהגינו הכוונה בזה לומר אתה אמרת ארור המן אבל מרדכי לא דברת ממנו כלום ואנו אומרים לא די שארור המן אלא גם ברוך מרדכי ועד"ז כולם.

^צ ופי' רבינו ברביד הזהב שם שהטעם כדברי רבותינו (מנחות ס"ה א') שבת זו מגל זה שאומרים אותו ג"פ.

^{צא} ונהגו להאריך ולהתיז אות ש' של סוף שמה. מצפונות יה"ת עמ' 135, הגר"פ קורח שליט"א במגילת אסתר שלום ואמת עמ' ט"ז.

והצבור עונים ארורים אויבים, ג"פ, ובסיום אומרים ברוכים ישראל וגם חרבונה זכור לטוב. והמנהג לומר את הארורים במהירות וחפזה, ואת הברוכים בנחת ונעימה שמחה.

נב. לא נהגו לומר פיוט "אשר הניא" אחר קריאת המגילה^{צב}.

חיסר תיבה מקריאתה

נג. צריך לקרותה כולה^{צג}, ואם חיסר ממנה אפי' תיבה אחת לא יצא^{צד}, ולכן טוב שתהא ביד כל אחד מגילה כדי שאם יחסר בשמיעתו תיבה אחת או יותר, ישלימנה מתוך המגילה שבידו^{צה}.

נד. קראה מתנמנם הואיל ולא נרדם בשינה יצא, כיון שקראה כולה, אבל שמעה מתנמנם לא יצא, כיון שהחסיר בשמיעתה^{צו}.

קראה על פה

נה. וצריך שתהא הקריאה מתוך מגילה כשרה על קלף, ולכתחילה צריך לקרותה כולה מתוך הכתב, ובדיעבד אם קרא מקצתה בעל פה ואפי' עד חציה^{צז}, יצא.

נו. מי שאין בידו מגילה כשרה או ששומע הקריאה בעל פה לא יקרא עם החזן אלא שומע ושותק^{צח}, אבל מי שבידו מגילה כשרה יכול^{צט} לקרוא אותה יחד עם החזן מלה במלה בלחש^ק.

^{צב} ועל כן השמיט בשתילי זיתים תרצ"ב ס"א דברי הרמ"א בזה.

^{צג} שו"ע תר"צ ס"ג.

^{צד} שתילי זיתים שם סק"ז, משנ"ב סק"ה.

^{צה} משנ"ב תר"צ ס"ק י"ט.

^{צו} שו"ע תר"צ ס"ב.

^{צז} ראה בספר נחלת יוסף שמנהג ק"ק עדן שהקורא המגילה קורא חצי הפסוק דהיינו עד האתנה והצבור בלחש אחריו וחצי הפסוק גורסים הצבור בקול רם. [ושמעתי שסמכו על מנהג זה משום שהיה ביד כל אחד מהקהל מגילה כשרה, וכיום שאין מגילות כשרות ביד הכל נתבטל מנהג זה מק"ק עדן]. עוד כתב בנחלת יוסף שמנהגם לחלק אותה לשני חזנים הא' עד חציה והשני חציה השני.

^{צח} שו"ע תר"צ ס"ד והרמ"א שם.

^{צט} וראה בדברי מהר"י צובירי זצ"ל באגרת הפורים עמ' ס"ז ששמע שכן המנהג, וכן מסרו הגר"ש קורח שליט"א, הגר"פ קורח שליט"א. ויש מקומות שאף שיש בידם מגילה כשרה הקשיבו לקריאת החזן, מהר"ל קשת זצ"ל, הגר"מ צובירי שליט"א, הגר"א אריה שליט"א, הגר"ח דחבש שליט"א.

קרא ולא השמיע לאזנו

נז. הקורא צריך להשמיע לאזנו את מה שמוציא בפיו, קרא ולא השמיע לאזנו לא יצא^{קא}, ויש אומרים שיצא בדיעבד^{קב}.

הפסקה ושיחה באמצע הקריאה

נח. הקורא שסח באמצע הקריאה בדברים אחרים בדיעבד יצא^{קג}, אבל השומע שסח בעת שהקורא קורא, ועי"ז החסיר אפי' תיבה אחת, לא יצא^{קד}.

נט. קראה סירוגין יצא, דהיינו שאם הפסיק ושהה חוזר למקום שפסק ואין צריך לחזור לראש המגילה, ואפי' שהה כדי לגמור את כולה^{קה}, ואין חילוק בין אם שהה מחמת אונס או מחמת רצון^{קי}.

ס. לא נהגו בכל קהילותינו להכות בעת קריאת המן בין בקריאת המגילה בין לאחריה^{קי}.

גירסאות במגילה

סא. גירסת תימן ואיש לא עמד "לפניהם", ואין חוזרים שנית לומר בפניהם, וכן להשמיד "ולהרוג" ולאבד ולא חוזרים לומר "להרוג"^{קי}.

סב. ויהי "כאמרם" אליו יום ויום, הכתיב באמרם והקרי כאמרם^{קט}.

^ק אבל לא יקרא בקול רם כיון שאינו מכוין להוציא את השומעים אותו ושוא יתן השומע לב לקריאתו. שער הציון ס"ק י"א. וכ"כ מהר"י צובירי זצ"ל שם. [אך צריך לזהר להשמיע לאזנו כמש"כ בשעה"צ תרפ"ט סק"ז דלחד תירוץ בב"י השמיעה לאזנו לעיכובא משום פרסומי ניסא].

^{קא} כן מתבאר ממש"כ בשו"ע תרפ"ט ס"ב ושתילי זיתים סק"ג דבעינן שישמיע לאזנו משום פרסומי ניסא, וכל שלא השמיע לאזנו ליכא פרסומי ניסא.

^{קב} שתילי זיתים שם שכ"ד לבוש ב"ח מג"א ופר"ח, שכ"פ הרשב"א פרק הקורא, וציין גם שבנוסחת הרמב"ם שלפניו לא כלל חרש בתוך אלו שאין חייבים בקריאתה.

^{קג} רמ"א תר"צ ס"ה.

^{קד} מג"א, הובא בשתילי זיתים ס"ק י"ד ט"ו, משנ"ב.

^{קה} שו"ע תר"צ ס"ה.

^{קי} עי' משנ"ב ס"ק י"ח שעפ"י ד' הרמ"א סי' ס"ה בשהה מחמת אונס חוזר לראש, אכן ד' מרן שם שאין לחלק וכ"פ שם בשתילי זיתים, והשמיט הגהת הרמ"א שם.

^{קי} רבינו השתילי זיתים השמיט הגהת הרמ"א בס' תר"צ סי"ז ששם הובא ענין הכאת המן, משום שאין מנהיגו בזה כלל, ואין מכים לא בתוך המגילה ולא לאחריה באמירת ארור המן. (הרבנים שליט"א).

^{קט} כן הגירסא בספרי תימן, וכ"ה בכתר ארם צובא המיוחס לבן אשר, וכן העידו על המנהג כל הרבנים שליט"א.

סג. לכתחלה צריך שתהא המגילה כתובה כולה לפניו, ובדיעבד אם השמיט הסופר באמצעה תיבות אפי' עד חציה וקראם הקורא על פה יצא^ק, וכל זה באמצעה, אבל בראשה או בסופה^{ק"א}, אם החסיר ממנה ענין שלם הרי זו פסולה^{ק"ב}.

סד. מי שאין לו מגילה כשרה קורא מתוך החומש [אפילו חומש שלנו שאינו עשוי בגלילה^{ק"ג}] בלא ברכה^{ק"ד}.

סה. לא נהגו ליטול ידיהם קודם הנגיעה במגילה בידיהם בלא מטפחת^{ק"ה}.

^{קט} בראבי"ה סי' תקמ"ח באמרם כתיב וקרי כאמרם ואו"ז סי' שע"ג, מהר"ם מינץ סי' ס"א, וכן המנהג פשוט (הרבנים שליט"א).

המנהג כאמרם הגר"מ צובירי.

^{קי} שו"ע תר"צ ס"ג.

^{קיא} רמ"א שם.

^{קיב} כ"כ רבינו השתילי זיתים סק"ח וז"ל: כגון מתחלתה עד איש יהודי שהוא ענין שלם, (ב"י בשם ר"ן). ע"כ. ומבואר דאם החסיר פחות אינה נפסלת בכך, דרבינו מפרש דברי הרשב"א והר"ן בדוקא, וכ"כ בבאור הלכה בדעתם, ודלא כמטה יהודה שהובא שם.

אלא דצ"ע למאי דהעלה רבינו הגהת הרמ"א מהארחות חיים בשם הרא"ה דאף באמצעה אם חסר ענין שלם פסולה, ואי נימא דאף בראשה אין נפסלת אלא בחסר ענין שלם, א"כ מה הפרש יש בין אמצעה לראשה, וע"כ דס"ל לרמ"א בד' הרשב"א והר"ן דבראשה פסול אפי' בפסוק אחד וכמש"כ בבה"ל לדקדק מדברי הרמ"א. ואילו לפירוש רבינו בד' הרשב"א והר"ן נמצא דפליגי על הארח"ה ובאמת כ"ה ד' הפר"ח והשיג על הרמ"א שהביא ד' הארח"ה, אבל רבינו שהעלה ההגהה וכ' בד' הרשב"א והר"ן דאינה נפסלת אלא בענין שלם, צ"ע. וצ"ל בד' רבינו דנחלק על הרמ"א וס"ל דלעולם הרשב"א והארח"ה פליגי, ומה שהעלה ההגהה הוא דיש לחוש לד' ארח"ה בכך דבחסר ענין שלם פסולה, אבל בהא דפסק הרמ"א לפרש ד' הרשב"א דאף בחסר פסוק מראשה פסולה לא ס"ל, ועל כן פסק דאף בראשה אינו נפסל אלא בחסר ענין שלם. [וכבר מצינו כיוצ"ב בדברי רבינו שמפרש ד' ההגהה שלא כפי כונת הרמ"א, עי' מש"כ בספר פרי עץ הדר עמ' ל"ג].

^{קיג} שתילי זיתים סק"ל.

^{קיד} שו"ע סי' תר"צ ס"י.

^{קטו} הרבנים שליט"א. וזה כמש"כ בדרכי משה סי' קמ"ז שבשאר כתבי הקודש אין נזהרין כלל ולא ראיתי מימי מי שחשש לזה בשאר ספרים, וכ"כ הרמ"א בהגהה שלא נהגו לזהר בכתבי הקודש, וכ"כ בשו"ע הרדב"ז ח"ב תשע"א שכתב ולא ראינו מימינו מי שיהיה נזהר בזה. וכ"כ בענף חיים על ע"ח (ג' א') שהמנהג שאין מקפידין אלא בס"ת.

אמנם הרמ"א בהגהה שם כתב דטוב להחמיר אם לא נטל ידיו, וכ"כ בשתילי זיתים קמ"ז סק"א בשם מג"א דמגילה הכתובה כדינה צריך ליטול, ומבואר ברמ"א ושת"ז שם שבנטל ידיו [ולא הסיח דעתו משמירתם] א"צ ליטול. וכתב בהגהות מהר"ל קשת זצ"ל שלמנהג תימן שאין הכהנים נוטלים ידיהם כמש"כ בשתילי זיתים סי' קכ"ח סק"י"ח, והטעם משום שסומכים על הנטילה של הבוקר, א"כ ה"ה בקריאת מגילה בביהכנ"ס א"צ ליטול.

סו. הכל חייבים בקריאת מגילה בין אנשים בין נשים^{קטז}, וכן קטנים וקטנות שהגיעו לגיל חינוך.

סז. בדרך כלל היו קוראים לנשים בבית^{קי}, ויש שהיו באות לשמוע בבית הכנסת^{קיח}.

סח. מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה^{קיט} לחנכם במצות פרסומי ניסא^{קכ}, אבל לא יביאו קטנים ביותר שמבלבלים דעת השומעים^{קכא}.

שמיעה מבר חיובא

סט. אחד הקורא את המגילה ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו, ובתנאי שיהיה הקורא בר חיובא, לפיכך אם היה הקורא חרש או שוטה או קטן אפי' הגיע לחינוך, לא יצא ידי חובתו^{קכב}.

ע. אשה כיון שחייבת בקריאת מגילה מוציאה את האנשים ידי חובה^{קכג}, ויש אומרים שאינה מוציאה את האנשים^{קכד}, והעיקר כדעה ראשונה^{קכה}.

^{קטז} וחייב הנשים בין בלילה בין ביום, כן פשוט בכל הפוסקים, וכן המנהג ברוב ככל המקומות, וכתב הגר"פ קורח שליט"א המדקדקים במצוות קורין לנשים בלילה וביום, ושאינם זהירים קורין רק ביום, ע"כ. [וראה ספר זכרון תימן שלא נהגו לקרוא מגילה לנשים אלא ביום ולא בלילה, ומנהג הפוך מזה בספר מאורי אור חלק עוד למועד (קט"ו ב') שלא נהגו לקרוא לנשים אלא בלילה ולא ביום].

^{קיז} ס' מצפונות יה"ת, הגר"פ קורח שליט"א, הגר"ע בסיס שליט"א, הגר"א אריה שליט"א.

^{קיח} הגר"ש קורח שליט"א, הגר"ח דחבש שליט"א.

^{קיט} שו"ע תרפ"ט ס"ו, ועי' באור הלכה שם דהיינו שהגיעו לחינוך. וכ"מ בדברי הלבוש שבסמוך.

^{קכ} שתילי זיתים סק"ח בשם הלבוש.

^{קכא} שם בשם מג"א.

^{קכב} שו"ע תרפ"ט ס"ב. וכתב בשתילי זיתים סק"ג שיש אומרים שבחרש יצא בדיעבד.

^{קכג} כשיטת רש"י ערכין ג' א', רשב"א ריטב"א ומאירי מגילה ד' א', או"ז סי' שס"ח, הגמ"י ומ"מ בד' הרמב"ם.

^{קכד} שיטת הבה"ג הובא בתוס' וראשונים מגילה ד' א'.

^{קכה} כן מתבאר מדברי מרן בשו"ע סי' תרפ"ט ס"ב שהעלה בסתם דנשים מוציאות אנשים, וד' בה"ג הביא בשם י"א, וקי"ל הלכה כסתם, וכן תפס רבינו השתילי זיתים תר"צ ס"ק מ"א, וסלי' תרצ"ב סק"ו. [והגר"ח דחבש שליט"א העיר מדברי השתילי זיתים סי' רע"א סק"ג שהעלה שם לשון מג"א דאשה אינה מוציאה משום דזילא בה מילתא, ויש ליישב שלא כתב שם כן אלא לומר דאפילו לשיטת בה"ג דאינה מוציאה, ה"מ במגילה דרבים נינהו, אבל בקידוש מוציאה לכו"ע].

חייב קריאתה בלילה וביום

עא. חייב אדם לקרוא המגילה בלילה ולחזור ולקוראה ביום, ושל לילה זמנה כל הלילה, ושל יום זמנה כל היום מהנץ החמה עד שקיעת החמה, ואם קראה משעלה עמוד השחר, יצא^{קכז}. ואם הוא קצת אנוס יכול לקרותה משעלה עמוד השחר^{קכו}.

עב. אם לא קראה עד ששקעה החמה ועדיין הוא קודם צאת הכוכבים יקרא בלא ברכה^{קכח}.

קריאתה ברוב עם

עג. צריך לחזור לקרותה בעשרה, ואם אי אפשר בעשרה קורין אותה ביחיד^{קכט}.

עד. העיקר להלכה שנשים מצטרפות לעשרה^{קל}.

עה. מבטלים תלמוד תורה מפני מקרא מגילה בצבור, וקל וחומר לשאר מצות של תורה שכולן נדחים מפני מקרא מגילה, חוץ ממת מצוה שאין לו קוברים שהפוגע בו קוברו תחלה ואחר כך קורא את המגילה, ואם אין לו שהות לקראה אחר כך, מקרא מגילה קודם אף למת מצוה^{קלא}.

קכו שו"ע תרפ"ז ס"א.

קכז שתילי זיתים תרצ"ב סוסק"ח.

קכח משנ"ב תרפ"ז סק"ה.

קכט שו"ע תרצ"ז ס"ח.

קל שתילי זיתים תרצ"ז ס"ק מ"א דאם מוציאות כ"ש שמצטרפות, והשמיט הגהת רמ"א שהביא דיש להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה, וכתב דהרמ"א לטעמיה דאין נשים מוציאות אנשים, אבל למאי דסבירא לן דנשים מוציאות אנשים כ"ש שמצטרפות כמש"כ הב"י סי' תרפ"ט בשם הר"ן.

קלא רמ"א בהגהה סוס"י תרפ"ז, וכתב בשתילי זיתים סק"י שכן דעת מרן. ואמנם בשתילי זיתים סק"ז כתב בדעת מרן כד' הפר"ח המג"א והט"ז, אך כבר העיר בזה מהר"ח קורח זיע"א וז"ל: בסימן תרפ"ז כתב השת"ז סק"ז ואעפ"י שעובר זמן המגילה ונדחת לגמרי וכו' והסכים דברי פר"ח ומ"א וט"ז וב"ח לדעת מר"ן, ובסק"י חזר בו הרב וכתב דברי רמ"א מסכימים לדעת מר"ן וחידש עליהם וכתב שהפר"ח וט"ז ומ"א חולקים והווי תרתי דסתן אהדי, ועיינתי בכת"י הרב ומצאתי שהשני חידושים כתבם בסוף הגליון ומוכח משם שהאחרון עיקר וחזר בו ממ"ש בתחילה ומפני שהוא כתוב בסוף הגליון לא חש לו להעביר עליו קולמוס ובודאי שהיה דעתו למחקו. ע"כ. (נדפס בקובץ זכור לאברהם תשנ"א עמ' קס"ג).

עו. מצוה לילך לקרותה בבית הכנסת אפילו יש לו מאה אנשים בביתו, משום ברוב עם הדרת מלך^{קלב}.

מדיני כתיבת המגילה

עז. המגילה תהיה כתובה בדיו על הגויל או על הקלף^{קלג}.

עח. מנהג תימן שכל פרשיות המגילה סתומות^{קלד}.

עט. לא דקדקו לעשות תגין^{קלה}.

פ. מנהג קדמונים לכתוב עשרת בני המן בתחלת הדף ומתחתיו כותבים עוד שיטות^{קלו}, ובדורות אחרונים נהגו לכותבם בדף בפני עצמו^{קלי}.

פא. צריך לעשות עמוד עץ בסופה לכוך את המגילה עליו^{קלח}, וכן המנהג^{קלט}, ויש שלא נהגו בכך^{קמ}.

פב. מגילה שיש בה ניקוד בדיו אינה נפסלת בכך בדיעבד^{קמא}, ויש שנהגו^{קמב} לעשות סימונים במגילה ע"י חקיקה בברזל כדרך שנהגו לעשות בספרי תורה, בסוף פסוק, ובניקוד ואת בצירי, מרדכי בקמץ, וכיוצ"ב, ומותר לעשות כן לכתחלה^{קמג}.

קלב שתיילי זיתים תר"צ סק"מ.

קלג שו"ע תרצ"א ס"א, וכן נהגו בתימן לכותבה או על הגויל או על הקלף (הרבנים שליט"א).

קלד עריכת שולחן סי' תרצ"א.

קלה שו"ע תרצ"א ס"ב ביש אומרים בתרא, והשמיט בשתיילי זיתים מש"כ הרמ"א [אמנם עי' עריכת שולחן תרצ"א ס"ח שכתב שבדורות מאוחרים נהגו לתייגה].

קלו עץ חיים קס"ו ב'.

קלי עריכת שלחן תרצ"א ס"א.

קלח שו"ע תרצ"א ס"ב, ופ"י בשתיילי זיתים בשם הלבוש שהטעם משום כבוד, כדי שיהיה לה לשומר. ולפי"ז נראה שאינו מעכב, וכמש"כ בשו"ת הרשב"ש סי' תקמ"ט, ובספר מטה יהודה, [ודלא כספר שולחן גבוה שכתב דהטעם משום ספר ושהוא לעיכובא].

קלט כן מתבאר מדברי השתיילי זיתים ס"ק י"ג שהעלה דברי שכנה"ג שנהגו בספרד לעשות לה עמוד כדברי מרן, והשמיט הגהת הרמ"א שהביא מנהג אשכנז שאין עושים לה עמוד. וכן נהג מהר"ל קשת זצ"ל, וכן מסר הגר"מ צובירי שנהגו לעשות עמוד.

קמ עריכת שולחן תרצ"א ס"ו. וכן מסר הגר"פ קורח שרבים בקהילותינו לא עשו עמוד, הגר"א שמן שליט"א. הרג"ע בסיס שליט"א והגר"א אריה שליט"א מסרו שיש מגילות עם עמוד ויש בלא עמוד.

קמא שו"ע תרצ"א ס"ט, שתיילי זיתים ס"ק כ"ט.

קמב הגר"א שמן שליט"א שכן נהג אביו מהר"ר יוסף שמן זצ"ל, וכן נהג מהר"ל קשת זצ"ל, וכן מסרו הגר"ע בסיס שליט"א והגר"א אריה שליט"א שיש שנהגו כן.

קמג יסוד ההיתר בס"ת לעשות כן לכתחלה מבואר ברביד הזהב סי' כ"ט תשובת רבינו מהר"י משרקי זצ"ל, וכבר כתב בשו"ת אגרות משה יורה דעה ח"ג סימן קי"ז שלאנשי תימן הוא היתר גמור מאחר שהם עושים

פג. מי שאינו יודע לקרוא בטעמים יכול לכתוב הטעמים במגילה, ומכל מקום אם אין טעמים יכול לקרוא המגילה בלא טעמים^{קמד}.

סדר התפלה

פד. ליל פורים – מתפללים תפלת ערבית ומזכירים על הנסים בתפלת שמונה עשרה בהודאה, שכח ולא הזכיר אם נזכר קודם שחתם בשם חוזר, לאחר שחתם בשם אינו חוזר^{קמה}.

פה. בבלדי מסיימים כל התפלה עד אחר עלינו לשבח, וקורים המגילה ולאחריה אומרים מזמור לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם, וקדיש יהא שלמא^{קמו}, ויש שנהגו לומר רבי חנניא ועל ישראל^{קמז}, ויש שלא נהגו לומר קדיש כלל^{קמח}. בשאמי אחר תפלת שמונה עשרה אומר הש"צ חצי קדיש וקורים המגילה ולאחריה אומר הש"צ ואתה קדוש^{קמט}, ויש שנהגו לפתוח ובא לציון^{קי}. ואח"כ אומר הש"צ קדיש תתקבל [ויש מוסיפים כאן שיר המעלות לולי וכו'^{קנא}], ומסיימים כשאר ימים.

פו. ליל י"ד (פורים דפרזים) שחל במוצאי שבת – לד' מרן השלחן ערוך קודם קריאת המגילה צריך לברך על הנר ברכת מאורי האש^{קנב}, וכן

עפ"י הוראת רבם, וכן העלה בעריכת שלחן שיש להכשיר כן לכתחלה, ומכאן נלמד במכל שכן למגילה שהדבר מותר לכתחלה, שהרי אף מגילה שהיא נקודה בדיו פסק השו"ע כשרה בדיעבד. ^{קמד} שתילי זיתים סק"ל בשם מג"א.

^{קמה} רמ"א תרצ"ג ס"ב. ^{קמו} מהרי"ץ בתכלאל קס"ד ב' הזכיר קדיש ולא כתב איזה קדיש, אולם מהרש"י הלוי דברי ש"ח עמ' רע"ח כתב יהא שלמא, וכן מסר הגר"א שמן שליט"א, וכן מנהג הרווח בק"ק צנעא כמש"כ בקונטרס הערות לתכלאל המבואר עמ' תש"ע. ^{קמז} כן מנהג קהילות בבלדי. הגר"א אריה שליט"א.

^{קמח} הגר"פ קורח שליט"א. ^{קמט} כן המנהג הנפוץ בקהילות השאמי וכפי שהעלה מהר"י צובירי זצ"ל בסדור כנסת הגדולה ובאגרת הפורים, והביא שם דברי מהר"י בשירי בתכלאל שלו שיש מתחילים מן ואתה קדוש לפי שאין עיקר הגאולה בלילה. וכ"ה מנהג ק"ק שרעב כמובא בתולדות מהר"ש שבזי עמ' מ', וכ"ה מנהג ק"ק רדאע כמובא בסדור שיח שפתותינו עמ' תנ"ד.

^{קי} כ"ה בתכלאל מהר"י בשירי, מהר"י ונה, מהר"י פתיחי, הובאו באגרת הפורים. ^{קנא} מנהג ק"ק ביצ"א (סדור פאר התפלה).

^{קנב} כמבואר בב"י סי' תרצ"ג ב' הכל בו והעלה דברי הכל בו בשת"ז סק"ב, ובגליון הלכה ומסורה פורים תש"ע הארכנו לבאר שכ"ה שיטת מרן אף על פי שלא העלה דין זה בש"ע.

נהגו בהרבה מקהילות השאמי^{קנ}, וכשמבדיל בביתו לא יחזור לברך ברכת מאורי האש אלא תברך האשה לעצמה, ומעיקר הדין יכול האיש לברך להוציאה ידי חובה^{קנ}. והנהגים להבדיל בבית הכנסת נהגו לסדר את כל ההבדלה קודם המגילה^{קנ}, ומנהג הבלדי וחלק מן השאמי שמסדרים ברכת מאורי האש על הכוס בביתם כשאר ימים^{קנ}. פז. קריאת המגילה במוצ"ש – בשאמי אחר ויהי נועם קודם ואתה קדוש, בבלדי אחר סיום התפלה כשאר שנים.

פח. שחרית מוסיפים על הנסים בתפלה, אחר חזרת הש"צ ואמירת חצי קדיש אומר החזן יהי וכו'^{קנ} מוציאין ס"ת ועולים שלשה קרואים בפרשת ויבא עמלק^{קנ}, והעולה השלישי אומר קדיש.

פט. מכיון שאין בפרשה זו עשרה פסוקים והלכה שאין קורין בתורה פחות מעשרה פסוקים, מנהג קדום בתימן לכפול פסוק ויעש יהושע^{קנט}, וכן מנהג כמה קהילות^{קס}, ויש שנהגו לכפול פסוק כי יד על כס יה^{קסא}, וכן

^{קנ} מהר"י צובירי אגרת הפורים עמ' ס"ג, סדור שיח שפתותינו מנהג ק"ק רדאע עמ' תנ"ד, הגר"מ צובירי מנהג שרעב, וכן מסר הגר"ע בסיס שליט"א שהרבה נהגו לברך קודם ברכת מאורי האש קודם המגילה. ^{קנד} כמבואר בחידושי הריטב"א פסחים נ"ד ע"א.

^{קנה} מנהג ק"ק ביצ"א כפי המובא בסידור פאר התפלה עמ' תרכ"ו. ^{קנו} וכן ד' מהרי"ץ בע"ח קס"ד ב', [אמנם ציין לעי' במש"כ בע"ח סדר חנוכה (קס"א א') ושם העלה דברי הפרח שושן דאף להסוברים שיכול לברך אחר הקריאה, מ"מ אין איסור בדבר אם יברך קודם, ולכן ראוי לברך מאורי האש מקודם, משמע דלענין דינא מודה מהר"ץ שכן ראוי לנהוג]. ^{קנז} שאין אומרים אל ארך אפים. רמ"א תרצ"ג ס"ג.

^{קנח} ואין מתרגמין קריאה זו, וכן מנהג רוב ככל המקומות כעדות הרבנים שליט"א, אמנם הגר"מ צובירי שליט"א מסר שמהג שרעב לתרגם.

^{קנט} ראה למהר"י צובירי זצ"ל אגרת הפורים עמ' קנ"ט (וכ"ה בויצבור יוסף בר) שהביא כן מהתא'ג הישן על קלף משנת הרמ"ז ליצירה כת"י דוד בן בניה בן סעדיה ממשפחת הסופרים המפורסמת, [והעתק חלוקת המברכים מהתא'ג הנ"ל נדפס גם באור ישראל גליון ו' עמ' י"א מהעתק מהר"י יצחק הלוי זצ"ל], וכן הביא מפירוש מהר"ר סעיד בן דוד אלעדני על הרמב"ם פ"ג מתפלה שכתב כן בפשיטות. וטעמם נראה כמו שהאריך מהר"י צובירי שם שדין זה של פרשת עמלק לא הובא בתלמוד בבלי אלא בתלמוד ירושלמי, והרי"ף והרמב"ם לא העלו דברי הירושלמי הללו. ובבבלי הובא כן רק לגבי הפטרה בגמ' מגילה כ"ג ב' ופסקו הרמב"ם פ"ב הי"ג.

^{קס} ראה למהר"י צובירי זצ"ל בהקדמת סידור כנסת הגדולה ח"א עמ' ט"ז שמנהג ביהכנ"ס אלשיך לחזור פסוק ויעש יהושע, וכן העיד הגר"מ צובירי על מנהג שרעב, והגר"א אריה על מנהג מחזן סוואדה. [וראה גם מה שהובא בתכלאל קדמונים (פ' א') בגליון].

^{קסא} כמש"כ בשו"ע תרצ"ג ס"ד, ואמנם בשו"ע סי' קל"ז ס"א מבואר דאי סליק עניינא בבציר מ' פסוקים, כגון פרשת עמלק שאין בה אלא ט' פסוקים, שפיר דמי. מכל מקום זהו משורת הדין, אך המנהג לכפול, כמו